

Toimittaja Jyri Hänninen

Helsingin Sanomain Säätiölle Raportti tutkivan journalismin kesäkurssista Columbia Universityssä

Tarkista aina asiat moneen kertaan. Jos vastaan tulee seinä, kierrä se tai tee siihen reikä. Käytä mielikuvitustasi etsiessäsi tietoja. Epäile kaikkea ja kaikkia. Ja hyvä, jos rakastat työtäsi. Todennäköisesti rakastat, koska vietät kesälomasi kurssittamalla itseäsi.

Suurin piirtein näin voisi tiivistää Columbian yliopiston tutkivan journalismin kesäkurssin annin. Columbian yliopisto on rakentanut viimeiset vuodet systemaattisesti kurssia, hienosäätänyt sen sisältöä ja kurssin vetäjät eivät ainoastaan ottaneet vastaan kritiikkiä, vaan suorastaan vaativat sitä. Kritiikki on kehittymisen edellytys. Kurssi on tarkoitettu uransa keskivaiheella oleville toimittajille, eli jo oman alansa ammattilaisille, jotka eivät kuitenkaan välttämättä tiedä kaikkia jippoja joita tutkivassa journalismissa voi käyttää.

Kurssin luennoitsijat olivat pääsääntöisesti edelleen aktiiviuralla olevia kovan luokan journalisteja. Heidän luentonsa olivat innostavia, eikä välttämättä sen takia, että he olisivat oppineet kokonaan uusia metodeja tai tutkimustapoja. Se innostus ja intohimo, jolla toimittajat puhuivat työstään vielä 30–40 vuoden uran jälkeen, oli tarttuvaa. Mediatalouden surkeuden ja yt-uutisten keskellä on hyvä muistaa, että toimittajat ovat aika lailla etuoikeutetussa asemassa. Kuinka moni suomalainen – muusta maailmasta puhumattakaan – saa palkkaa siitä, että tekee päivät juuri sitä mistä on uneksunut?

Columbian yliopistolla on kova maailmanlaajuinen maine. Siihen nähden olin hivenen yllättynyt siitä, että kurssilaisia ei haastettu enemmän – konsulttikieltä käyttääkseni ”pakotettu epä mukavuusalueille”. Jos kurssin olisi halunnut vetää läpi passiivisesti, se olisi onnistunut. Raskaaseen ajatteluun kurssilaiset pakotettiin vain pari kertaa. Luennoitsijoiden nimiä ei tässä yhteydessä saa mainita Las Vegas-säännön takia (*What appens in Vegas stays in Vegas*). Siksi en voi ylistää nimellä sitä kokenutta journalistia, joka osoitti sen, kuinka niinkin tylsältä kuulostava asia kuin faktojen tarkistaminen voi olla kuin olisi keskellä Agathe Christien dekkaria. Ja kaikki tämä vain sen takia, että hän ei tarjonnut valmiiksi pureskeltua pihviä, vaan pakotti meidät itse etsimään ratkaisut. Tilanne muuttui heti radikaalisti: tietoa ei kaadettu päähän, vaan se piti löytää

itse – analysoimalla, pohtimalla ja kertoa päätelmistään, silläkin uhalla että tuli paljastaneeksi ajattelunsa rajat.

Ei kurssi yhtä ruusuilla tanssimista ollut, tai jos oli, niin ruusuillakin on piikkensä. Yksi ongelma oli se, että kurssin sisältö oli hyvin Yhdysvaltalais-keskeistä. Useimmat tietokannat ja tiedonhankintatavat liittyivät juuri Yhdysvaltoihin, maan hallintoon ja lainsäädäntöön. Totta kai näistäkin tiedoista on hyötyä. Tein itse heti kurssin jälkeen elämäni ensimmäisen virallisen tietopyynnön Yhdysvaltojen hallinnolle (Yhdysvaltain valtiovarainministeriölle). Tulevia kursseja varten – ja palaute meni laajasti myös kurssin järjestäjille – sisältöä kannattaa reivata pari piirua yleisluontoisempaan suuntaan.

Kurssin anti oli monipuolinen: datajournalismia, tietoturva-asioita, kriisien keskellä toimimista, talousjournalismia, lainsäädännöllisiä asioita. Monipuolisuus oli tietenkin hyvä asia, mutta samalla se johti väistämättä siihen, että osa asiakokonaisuuksista jäi suhteellisen pinnalliseksi. Toisaalta kurssin tarkoituksena lienee myös sytyttää uutta intoa toimittajiin. Mikäli kurssille osallistunut toimittaja tajuaa, minkälaisia mahdollisuuksia esimerkiksi datajournalismi avaa, hän todennäköisesti paneutuu aiheeseen kotiin päästyään.

Vähintään yhtä tärkeän annin kuin varsinainen opetus muodostaa kurssikaverit. Parikymmentä journalistia eri puolilta maailmaa tulivat tutuiksi. Kontakteja on helppo hyödyntää jatkossa. Kesän 2015 kurssilla oli peräti kahdeksan sveitsiläistä toimittajaa. Tämä oli omalta kannaltani onnekas sattuma. Olen viimeiset vuodet tutkinut etenkin veroparatiiseja. Seuraavan kerran, kun Sveitsin-tutkimusten kohdalla törmää seinään, tiedän kenelle soittaa ja kysyä, miten seinä kierretään. Kollegoiden kokemukset omasta työstään olivat myös antoisia. Toimittajat painivat eri puolilla maailmaa hyvin samanlaisten ongelmien kanssa. Kun joku ratkaisee jonkin pulman, on kaikkien etu, että kollegat muissa maissa voivat hyödyntää tiedon.

Iloista oli huomata, että suomalainen tutkiva journalismi ei häpeä vertailussa muiden kanssa (mikä ei tarkoita, ettenkö olisi oppinut monia asioita kurssin aikana). Yksi suuri ero kuitenkin on: resurssit. Erään nimeltä mainitsemattoman yhdysvaltaisen laatulehden toimittaja oli esittelemässä suurta tutkivan journalismin hankettaan kurssilla. Totta kai yksi hänelle esitetyistä kysymyksistä oli: miten kauan sait aikaa jutun tekoon?

”I had no name in the byline for two years”, hän vastasi.

Kahta vuotta tuskin kukaan uskoo saavansa, mutta kaksi viikkoakin olisi usein melkoinen lottopotti jutun tekemistä varten. Ehkä tulevina vuosina kurssille olisikin hyvä lähettää toimitusten esimiehiä ja mediatalojen muita pomoja. Heillekin olisi tutustua tutkivan journalismin maailmaan.

Sitten oli tietenkin New York. Osa kurssia oli tietenkin mahdollisuus tutkia elävää, monikulttuurista, rikasta ja värikästä miljoonakaupunkia – sekä tietysti puhua kolme viikkoa lähes pelkästään englantia.

Summa summarum; kurssin tärkein opetus oli asenteen merkitys. Ennen kaikkea tutkiva journalismi on omanlaisensa tapa katsoa maailmaa ja sen tapahtumia. Usein tyhvät ja ilmeiset kysymykset ovat parhaimpia. Jos jokin näyttää oudolta, se todennäköisesti on sitä. Tutkivaa journalismia voi tehdä pienissä ja isoissa asioissa, pienissä ja isoissa mediataloissa, pienillä ja isoilla resursseilla, mutta ei ilman tiukkaa asennetta.